

1. Koreniuk, P.I. *Efficiency of use and reproduction of natural resource potential: financial factors, dominant tendencies*, DDFA, 2009.
2. Borshchevskiy, P.P., Cherniuk, L.H., and I.D. Yakushyk. *Nature management in the agricultural complex of Ukraine (territorial aspect)*, RVPS Ukrainy NAN Ukrainy, 1998.
3. Herasymchuk, Z. V. *Regional policy on sustainable development: theory, methodology, practice*, Nadstytia, 2008.
4. Druhak, V. M. "Sustainable land use as an ecological and economic component of sustainable development of society." *Problems of ecologosustainable development*, 2006, pp. 106–112.
5. Zerkalov, D. V. *Problems of ecology of sustainable development*, Osnova, 2013.
6. Deineko, L.V. *The development of the food industry in the context of market transformations: problems of theory and practice*, Znannia, 2008.
7. Lysetskyi, A.S., Bozhenar, V.Ya., and B.M. Danylyshyn. *Ukraine: Problems of stabilization and sustainable development of productive forces of agrarian sector of economy*, ZAT "Nichlava", 1997.
8. *Fundamentals of sustainable development*, ed. Melnyk L.H., VTD "Universytetska knyha", 2005.
9. Orobets, I. "Historical-genetic approach in research of evolution of concept of sustainable development." *Bulletin of the Kiev National University them. Taras Shevchenko*, no. 8, 2015, pp. 98-101.
10. Palamarchuk, V.O., Mishenina, Ye.V., and P.I. Koreniuk. *Ecological-economic and social essays on environmental economics*, ed. Palamarchuk V.O, Porohy, 2004.
11. Paskhaver, B. "Food pricing priorities." *Economy of Ukraine*. no. 4, 2003, pp. 4-11.
12. Smorzhaniuk, T.P. "Sustainable development in the context of globalization and its components." *Economic innovation*, vol. 53, 2013, pp. 253-260.
13. Shevchuk, V. Ya. *Macroeconomic problems of sustainable development*, Neoprynt, 2006.
14. *Forming a system of natural resource management mechanisms in terms of european integration processes*, ed. Khvesyk M.A., DU IEPSR NAN Ukrainy, 2017.
15. "Gross domestic product (1990-2017)." Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/vvp/vvp_ric/vvp_u.htm. Accessed 18 Sept. 2019.
16. "Gross regional product (2004-2018)." Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/vvp/vrp/vrp2018_u.xls. Accessed 18 Sept. 2019.
17. "Agricultural production in constant prices." Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/sg/pro_sg/pro_sg_2017p.zip. Accessed 18 Sept. 2019.
18. "Crop production (1990-2018)." Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/sg/sg_rik/sg_u/rosl_u.html. Accessed 18 Sept. 2019.
19. Treisi, M. *Agriculture and food in the economy of developed countries*, Ekonomycheskaia shkola, 1995.

УДК 33:631.1

doi: 10.15330/apred.2.15.32-41

Левандівський О.Т.¹, Дребот С.Д.²

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

¹ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника",
Міністерство освіти і науки України,
кафедра фінансів,
м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57,
76018, Україна,
тел.: 0342752351,
e-mail: omelyant@ukr.net

²Надвірнянський коледж
Національного транспортного університету
вул. Соборна 177, м. Надвірна,
78400, Україна,
e-mail: svetdrebot@gmail.com

Анотація. Метою статті є визначення ролі банківського кредиту у фінансовому забезпеченні сільськогосподарських підприємств, аналіз чинників, які перешкоджають розвитку кредитних відносин, опрацювання напрямів стабілізації механізму кредитування сільськогосподарських підприємств в Україні. У статті досліджено підходи до вивчення фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах господарювання. У генезі цієї проблеми показано основні підходи. Наголошується, що сучасне ведення сільського господарства тісно пов'язане з фінансово-кредитними інституціями.

Обґрунтовуються окремі напрямки фінансового забезпечення. При цьому вважається що кредитування сільськогосподарських підприємств є важливим інструментом сталого розвитку держави та забезпечення її продовольчої безпеки. Однак в сучасних умовах питання організації фінансового забезпечення аграрного сектору економіки потребує нового підходу, вдосконалення розглянутих програм державної підтримки шляхом проведення активних заходів на рівні сільгоспідприємств, впровадження нових фінансово-кредитних структур.

Наголошується, що при організації і веденні сільськогосподарського виробництва, а також при розробці заходів з вдосконалення його організаційно-економічного механізму необхідно враховувати, особливості сільськогосподарської діяльності без яких неможливо досягти високого рівня ефективності виробництва.

Ключові слова: фінансове забезпечення, кредитування, державна підтримка, аграрний сектор, сільськогосподарські підприємства.

Levandivskyi O.T¹, Drebot S.D²

FINANCIAL SUPPORT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

¹Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ministry of Education and Science of Ukraine,
Department of finance,
Shevchenko str., 57, Ivano-Frankivsk,
76018, Ukraine,
tel.: 0342752391,
e-mail: omelyant@ukr.net

² Nadvirna College
National Transport University,
Soborna str., 177, Nadvirna,
78400, Ukraine,
e-mail: svetdrebot@gmail.com

Abstract. The purpose of the article is to determine the role of bank lending in the financial support of agricultural enterprises, to analyze the factors that impede the development of credit relations, to work out directions of stabilization of the mechanism of lending to agricultural enterprises in Ukraine.

The article explores approaches to the study of financial support of agricultural enterprises in modern conditions of management. The genesis of this problem shows the main approaches. It is emphasized that modern agriculture is closely linked to financial and credit institutions.

The individual directions of financial support are substantiated. At the same time, it is considered that lending to agricultural enterprises is an important tool for sustainable development of the state and ensuring its food security. However, in the current context, the issue of financial support of the agricultural sector requires a new approach, improvement of the considered state support programs through active measures at the level of agricultural enterprises, introduction of new financial and credit structures.

It is emphasized that the organization and management of agricultural production, as well as the development of measures to improve its organizational and economic mechanism must be taken into account, the features of agricultural activities without which it is impossible to achieve a high level of production efficiency.

Keywords: financial support, lending, state support, agrarian sector, agricultural enterprises.

Вступ. Сільськогосподарські підприємства в українській економіці відіграють провідну роль у продовольчій безпеці країни та формуванні ВВП. Не дивлячись на кризові періоди сільськогосподарські підприємства демонструють позитивний фінансовий результат та мають великий потенціал щодо зростання. Проте, дослідження фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств, свідчить про те, що вони в основному працюють за рахунок власних ресурсів, які за питомою вагою є значними, проте недостатніми для самофінансування. За оцінкою Європейського фонду для Південно-Східної Європи (EFSE, 2012), непокритий попит аграрного фінансування складає 8,7 млрд. дол. [1].

Доречно зауважити, що дрібно товарні агровиробники мають обмежений доступ до значної частини фінансових ресурсів, у тому числі й традиційного банківського кредитування. У той же час, вертикально інтегровані агроформування мають ширші можливості зовнішнього фінансування порівняно з малими та середніми за розмірами підприємствами.

В сучасних умовах господарювання сільськогосподарські підприємства, в силу специфічних особливостей є кредитомісткою галуззю і її нормальне функціонування без кредитних ресурсів практично неможливе. Це зумовлено сезонністю виробництва та значною тривалістю виробничого циклу; нестачею вільних фінансових коштів; залежністю від природно-кліматичних умов; високою капіталомісткістю і порівняно низькою фондовіддачею. Тому, залучення кредитів для сільськогосподарських підприємств є не вимушеним заходом, а об'єктивною необхідністю ефективної господарської діяльності.

На сьогодні обсяги кредитів, спрямованих у сільське господарство є значно меншими внеску галузі у формування валової доданої вартості в країні.

Розмір банківського портфеля агрокредитів станом на 01.08.2018 р. становив 8 % загального портфелю кредитів, виданих нефінансовим корпораціям і знаходиться на рівні з харчовою промисловістю та сумарно займає третє місце серед всіх кредитованих галузей економіки України [2]. У 2018 р. аграрний сектор генерував близько 13% українського ВВП [3].

Обмеженість власних коштів змушує аграрні підприємства розвивати відносини з комерційними банками й іншими учасниками фінансового ринку та сподіватися на підтримку з боку держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різним аспектам фінансово-кредитного забезпечення аграрної сфери приділяється постійна увага як науковців, так і спеціалістів-практиків. Значний вклад у вирішення фінансових проблем підприємств внесли відомі вітчизняні вчені В.Г. Андрійчук, І.Г. Кириленко, М.І. Кісіль, М.Й. Малік, П.Т. Саблук, М.Я. Дем'яненко та багато інших дослідників. Поряд з тим, питання забезпеченості виробничої та інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств фінансовими ресурсами залишаються актуальними.

Постановка завдання. Метою статті є визначення ролі банківського кредиту у фінансовому забезпеченні сільськогосподарських підприємств, аналіз чинників, які перешкоджають розвитку кредитних відносин, опрацювання напрямів стабілізації механізму кредитування сільськогосподарських підприємств в Україні.

Результати. Останнім часом сільське господарство перетворилося у пріоритетну доходуотворюючу галузь національного господарства і всупереч фінансовим кризам впевнено демонструє зростаючу динаміку фінансових результатів [4]. У 2017 році підприємства галузі одержали майже 79,1 млрд. грн. чистого прибутку, це є найвищим

показником серед усіх видів економічної діяльності і майже на 25 млрд. грн. перевищує прибуток промисловості.

Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств сільського, лісового та рибного господарства у 2017 році склав 22,7 % проти 8,9 % в цілому по економіці України. Сільське господарство забезпечило 43,5 % чистого прибутку усіх підприємств України. При цьому прибутки одержали 86,1 % підприємств сільського, лісового та рибного господарства проти 72,5 % в цілому по економіці [5].

Агробізнес вважається найперспективнішим із точки зору майбутніх грошових потоків.

Вітчизняне сільськогосподарське виробництво характеризується великою кількістю виробників при високому рівні концентрації виробничих потужностей в агрохолдингах, різноманітністю форм організації, а також складною системою володіння і користування землею.

На 01.11.2017 року в Україні функціонувало 45,6 тис. сільськогосподарських підприємств, з яких 34,1 – фермерські господарства, 4,0 млн. особистих селянських господарств [6]. Однак загальний рівень фондоозброєності у сільському господарстві залишається на низькому рівні, так за даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН валове накопичення основного капіталу на 1 га сільськогосподарських угідь в країні більш ніж у 4 рази менше, ніж в середньому по 162 країнах з бази організації (106 ренкінгова позиція). За рівнем державної підтримки аграріїв Україна за даними організації посідає 58 ренкінгове місце з 66 країн з обсягом витрат у 23,36 дол. США на 1 га, що у 5 разів менше за середньосвітовий рівень [7].

Як зазначають науковці, обсяг освоєних (використаних) капітальних інвестицій в аграрний сектор економіки за січень-грудень 2018 року порівняно з попереднім роком у цінах відповідних років збільшився на 14,0%. Втім, з урахуванням інфляції їх реальний приріст становив лише 8,5%. Це найнижчий показник темпів приросту капітальних інвестицій за останні три роки: у 2016 році він становив 49,5%, а у 2017 році – 30,7% [8].

Таким чином, існує нагальна потреба в активізації розвитку інвестиційної діяльності в галузі АПК. Досягнення ефективних результатів неможливе без розробки оптимальних заходів державного регулювання на перспективу: стабільна законодавча база, що захищатиме сільськогосподарських виробників та інвесторів; розробка та впровадження інформаційно-методичної бази запровадження інвестиційної діяльності; забезпечення потреби сільського господарства у кадровому забезпеченні; розробка ефективних інвестиційних програм в галузі АПК як на регіональному, так і на державному рівнях, що сприятиме надходженню коштів на реалізацію, в першу чергу, таких інвестиційних проектів, реалізація яких принесе найбільш очікуваний соціальний та економічний ефект.

За розрахунками ННЦ “Інституту аграрної економіки” НААН, для розвитку сільське господарство України потребує від 75 млрд грн інвестицій щороку [9]. Отже, дефіцит фінансових ресурсів очевидний. Через поглиблення світової глобалізації переорієнтовуються й підходи до регулювання державної політики сільськогосподарського виробництва, якості продукції тощо.

Капітальні інвестиції за основними напрямками використання в Україні за рахунок коштів державного бюджету, як видно з даних табл.1, за останні шість років зросли з 6,0 млрд. грн. у 2013 році до 21,1 млрд. грн. у 2018 році. Питома вага їх у 2018 році зросла до 4,0% з 2,6% – у 2013 році. Однак кошти іноземних інвесторів у 2018 році порівняно з 2013 роком зменшилися на 2,2 млрд. грн., або на 59,5%, а в порівнянні з 2017 роком зменшилися на 4,2 млрд. грн. або на 73,7%.

Дані НБУ та Світового банку свідчать, що в Україні банки формують понад $\frac{3}{4}$ всього ринку кредитування приватного сектора. Станом на 01 листопада 2019 року в

Україні було зареєстровано 75 банківські установи, в т.ч. 36 банків з іноземним капіталом. Сумарні активи банківської системи України становили 1397380 млн.грн. [11].

В умовах макроекономічної нестабільності банківська система України перебуває під впливом значної кількості чинників, які перешкоджають її нормальному розвитку та функціонуванню, а саме: політична та економічна нестабільність у країні, зміна рейтингу країни відповідно до оцінок міжнародних рейтингових агенств, якість ризик-менеджменту в банках, прогнозування ринкової ситуації, гнучкість банку і можливість пристосування до змін в економічному середовищі, розвиток співробітництва з іноземними банками, рівень банківського менеджменту, тощо. Значну роль відіграє довіра як до окремого банку, так і до банківської системи в цілому.

Індикатором довіри до банківської системи є динаміка обсягів залучених банками депозитів.

Таблиця 1

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за 2013-2018 роки

Table 1

Capital investments by sources of financing for 2013-2018

Джерела фінансування	Роки						Відхилення 2018 р. від			
							2013 р.		2017 р.	
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	+/-	%	+/-	%
Усього	231,3	204,1	251,1	326,2	412,8	526,3	295,0	227,5	113,5	127,5
кошти державного бюджету	6,0	1,5	6,1	7,5	14,3	21,1	15,1	351,7	7,5	147,5
кошти місцевих бюджетів	6,6	5,3	12,4	23,2	38,2	45,7	39,1	692,4	8,7	119,6
власні кошти підприємств та організацій	152,9	145,9	169,3	226,4	288,6	375,3	222,4	245,4	86,7	130,0
кредити банків та інші позики	30,5	18,0	18,3	23,2	21,8	35,3	4,8	115,7	13,5	161,9
кошти іноземних інвесторів	3,7	5,5	7,8	9,4	5,7	1,5	-2,2	40,5	-4,2	26,3
кошти населення на будівництво житла	23,5	21,4	30,3	29,1	32,3	33,8	10,3	143,8	1,5	104,6
інші джерела фінансування	8,1	6,5	6,9	7,4	11,9	13,6	5,5	167,9	1,7	114,3

млрд. грн.

Джерело: розраховано автором за даними[10]

Оскільки депозити є основним джерелом формування банківських ресурсів, то коливання їх обсягів призводить до нестабільної роботи банків. Відплив депозитів негативно позначається на ліквідності банків та здійсненні ними активних операцій. Так, періоди відтоку депозитів збігаються з різким падінням курсу гривні, а саме 2009 р. та 2014 р. Це свідчить про те, що коливання валютного курсу мають значний вплив на довіру економічних суб'єктів до банків та банківської системи в цілому.

Значна частка ресурсної бази банків припадає на залучені кошти від юридичних та фізичних осіб. У структурі залучених ресурсів найбільша питома вага депозитів населення, їхня частка у загальному обсязі залучених коштів коливалася від 55% до 66 %.

Обсяги депозитів населення у гривні знижувались починаючи з 2013 р., і на кінець 1 кв. 2016 р. становили 193 165 млн. грн., що на 25 % менше, ніж на кінець 2013 р. [12]. Таку динаміку спричинило не лише падіння курсу гривні, а й зниження доходів населення та виведення з ринку 82 банків упродовж 2014-2016 рр. За цей період втрати

вкладників-фізичних осіб становили 134,7 млрд. грн., юридичних осіб – 78,9 млрд. грн. Фондом гарантування вкладів фізичних осіб було відшкодовано 79,65 млрд. грн. [13]. Основний показник довіри до банків у кризовий період – повернення грошей до фінансових установ після отримання населенням виплат з Фонду гарантування – сьогодні становить близько 20 % (для порівняння: у 2008-2009 рр. він був близько 80 %) [13], значна частина цих коштів залишається поза межами банківської системи.

З метою призупинення відпливу вкладів банки почали суттєво збільшувати процентні ставки за депозитами. У 2014 р. та на початку 2015 р. річні процентні ставки за строковими депозитами в національній валюті коливалися від 15 до 25 %, що зумовило як зростання вартості кредитних ресурсів, так і поглиблення ризиків у системі комерційних банків. Висока вартість кредитних ресурсів та суттєве зниження економічної активності в реальному секторі економіки призвели до суттєвого зниження попиту на інвестиційні ресурси.

Аналіз кредитного забезпечення у 2005-2017 роках, показує, що кредитування підприємств агропромислового комплексу мало циклічний характер. З 2005 по 2008 рік обсяги наданих кредитів зросли удвічі (з 10,4 до 20,1 млрд. грн.), потім з 2009 по 2011 рік, кредитування згорнулось, але мало позитивну динаміку (з 6,8 до 14,9 млрд. грн.), і з 2012 по 2016 рік обсяги кредитування агровиробників скоротились (з 13,5 до 11,7 млрд. грн.) і наблизились до рівня 2005 та 2010 років. Проте у 2016, 2017 роках намітився приріст по галузі, який склав 25 % [6].

Питома вага пільгових кредитів поступово скорочувалась, так у 2005-2008 році вона складала від 75 до 54 % загального обсягу отриманих кредитів, у 2009-2011 році – від 61 до 28 %, у 2012-2017 роках – від 10 до 2,5 % загального обсягу використаних кредитів. Кількість підприємств, які скористалися програмами, зменшилась з 10870 у 2005 році до 630 підприємств у 2015 році [6].

У 2017 році за програмою здешевлення кредитів агропідприємствам було спрямовано 294,9 млн. грн. Проектом бюджету на 2018 рік на таку підтримку передбачено лише 66 млн. грн., а фактично було виділено коштів на 01.10.2018р. тільки 20,7 млн. грн. Планом на 2019 рік було передбачено 127,2 млн. грн. Понад 80 % усіх кредитів банки надавали в поточну діяльність позичальників. Таким чином інвестиційна діяльність залишається поза увагою банків, про що свідчить мала частка довгострокових кредитів, спрямована в інвестиційну діяльність та у пріоритетні галузі економіки.

Одним із основних чинників, який завжди стримував довгострокове кредитування інвестиційних проектів, є недостатній обсяг та недосконала структура ресурсної бази банків, нестача довгострокових ресурсів.

Провідні банки України в докризовий період мали можливість виходити на міжнародні фінансові ринки і залучати там кредитні ресурси на строк від трьох до восьми років, але в сучасних умовах це зробити досить складно.

Такий стан справ не сприяє розвитку розширеного виробництва, стимулюванню інноваційного підприємництва, підвищенню конкурентоспроможності суб'єктів господарювання.

При кредитуванні суттєве значення має розмір процентної ставки. Середні процентні ставки по кредитах, наданих сільськогосподарським підприємствам варіювали від 15,9% у 2010-му, до 24-26 % у 2015-му, 17-22 % у 2017 та 17-24% у 2018-му році [14].

Кредитні ставки наразі знизились і стали нижчими за рентабельність у сільському господарстві, однак, для багатьох підприємств кредитування залишається непосильно дорогим інструментом залучення зовнішніх коштів.

Агропідприємства залучають кредити на поповнення оборотних коштів, з тим щоб профінансувати польові роботи, збір врожаю, закупівлю посадкового матеріалу, засобів захисту рослин, мінеральних добрив. Такі кредити надаються банками у вигляді відновлювальних або невідновлювальних кредитних ліній на 1-1,5 роки. Відсоткові ставки за кредитами на поповнення оборотних коштів у 2018 році склали 18-24 % річних. При формуванні можливої суми кредиту банк враховує специфіку діяльності підприємства, її обороти за останні декілька років, кредитну історію, а також здійснює оцінку заставного майна. Заставою може бути агротехніка підприємства, нерухомість, обладнання, устаткування, депозитні рахунки. Також має значення строк діяльності підприємства на ринку. Враховується також репутація позичальника, розмір земельного банку, структура та обсяг витрат з розрахунку на гектар з ув'язкою з урожайністю культур.

Банки також пропонують агрокомпаніям короткострокові кредити – овердрафти. Відсоткові ставки по таким кредитам – 17-23 % річних. Проте, враховуючи специфіку більшості сільгоспвиробників, які комбінують рослинництво з тваринництвом, стикаються з сезонністю виробництва, овердрафти з необхідністю щомісячного погашення заборгованості не є зручним видом фінансування для агробізнесу. Сума овердрафту залежить від обороту агропідприємства.

Як правило до уваги береться середньомісячний оборот за останні 3-6 місяців, сума кредиту до 50-80 % цього обороту. Однак, якщо овердрафт забезпечений, то до уваги береться ще й оціночна вартість застави.

Восени 2018 року банки та лізингові компанії пропонували аграріям програми фінансування купівлі нової сільгосптехніки – тракторів, комбайнів, причепів, сіялок, вантажних автомобілів. Ставки по кредитах на сільгосптехніку на сьогодні становлять від 17 до 20 % річних [15]. Розмір мінімального власного внеску, зазвичай встановлюється в розмірі 20-30% вартості техніки.

На купівлю агротехніки діють спеціальні партнерські програми з імпортерами та виробниками. Купити за особливим умовам можна відому іноземну та українську техніку.

Таким чином потенційні можливості доступу агровиробників до банківських кредитів визначаються наступними чинниками – вартістю кредитних ресурсів комерційних банків, наявністю надійного забезпечення, спроможністю позичальника повернути основну суму боргу і відсотки, а також виконати умови кредитного договору.

Вартість кредитних ресурсів для сільськогосподарських товаровиробників сьогодні становить в середньому 17-22 %, це більше ніж для суб'єктів інших видів діяльності – 14-20 % [14]. Як свідчать результати опитування про умови кредитування, за даними Асоціації незалежних банків України, хоча відсоткові ставки за кредитами у 2017 році знизились, і це, навіть призвело до збільшення заявок на отримання кредитів, банки підвищили вимоги до застави та посилили обмеження, що їх встановлюють для позичальників в кредитних угодах [16].

Відомо, що у загальній вартості майна сільськогосподарських підприємств, яке може бути використане як застава за кредитом, понад 76% припадає на необоротні активи, переважну частину яких становлять основні засоби, які є неліквідними через високий рівень (70-80%) зносу та моральну застарілість [8]. Відсутність ліквідної застави обмежує доступ підприємств галузі до банківських кредитів.

Підвищена ризикованість одержання стабільних фінансових результатів від господарської діяльності, низька кредитоспроможність підприємств галузі також перешкоджають розвитку кредитних відносин, адже банки бажають бачити в позичальниках лише прибуткових клієнтів [17].

Так, аграрному бізнесу притаманні специфічні ризики і в цілому ця галузь є більш ризикованою, ніж інші галузі народного господарства.

Державна підтримка сільськогосподарського виробництва у більшості країн світу є пріоритетним напрямом їх аграрної політики. Вона є одним із міцних зовнішніх джерел формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств [18].

Пряма державна фінансова підтримка суб'єктів господарювання агропромислового комплексу України здійснюється через механізм здешевлення кредитів та компенсації лізингових платежів. Здешевлення кредитів проводиться в режимі кредитної субсидії та полягає у субсидуванні частини плати (процентів) за використання кредитів, наданих банками в національній та іноземній валюті. Компенсація лізингових платежів полягає у частковому відшкодуванні сплачених суб'єктами господарювання агропромислового комплексу лізингових платежів за придбані техніку та/або обладнання на умовах фінансового лізингу.

Проведений аналіз свідчить про нестабільний характер державної підтримки, відповідно до програми часткової компенсації ставок за кредитами комерційних банків, та недостатній її обсяг [17]. Так, якщо у 2005-2008 роках частка пільгових кредитів становила 73-75 % у їх загальному обсязі, то починаючи з 2009 року вона поступово зменшувалась і склала у 2015 році лише 2,7 % [19]. Кількість підприємств, що отримали пільгові кредити за період з 2005 по 2017 рік скоротилась у півтора десятки разів.

Як зазначає академік М.Я. Дем'яненко, запровадження здешевлення кредитів, що надходили в аграрний сектор за рахунок бюджетного фінансування, було економічно обгрунтованим. Але у процесі подальшої оцінки такого механізму виявлено недостатньо ринковий його характер [20].

Таким чином, діючи в Україні система компенсації частини кредитної ставки комерційних банків з державного бюджету вказаних проблем не розв'язує, і передусім, через відсутність ефективних важелів впливу на досить автономну банківську систему.

Висновки. Сільське господарство виробляє понад 10 % ВВП та забезпечує понад 40 % валютної виручки України, демонструє позитивний фінансовий результат, при цьому обсяги фінансування галузі лишають на вкрай низькому рівні. Основним джерелом фінансування є власні кошти, які за питомою вагою є значними, проте недостатніми для самофінансування. Частка кредитів, спрямованих в аграрний сектор протягом останніх років значно менша внеску галузі у формування валової доданої вартості в країні.

Основним донором ресурсів для сільськогосподарських підприємств в Україні виступають комерційні банки. Однак, для багатьох підприємств кредитування залишається непосильно дорогим інструментом залучення зовнішніх коштів.

Висока вартість кредитних ресурсів, відсутність відповідного забезпечення та недостатня кредитоспроможність більшості господарств перешкоджають розвитку ефективних відносин між комерційними банками та сільськогосподарськими товаровиробниками.

Досить вагомим стримуючим чинником при кредитуванні виробничих підприємств також є недостатній рівень капіталізації банків, який не дозволяє здійснювати значні кредитні вкладення в інвестиційну діяльність підприємств.

Відтак, основними напрямками стабілізації механізму кредитування сільськогосподарських підприємств мають стати розробка комплексу заходів з боку держави і банківської системи, спрямованих на розвиток системи взаємодії з аграрним сектором економіки: збільшення бюджетних асигнувань, раціональне використання бюджетних коштів, зниження процентних ставок для сільськогосподарської галузі.

1. Матеріали офіційного сайту Європейського фонду для Південно-Східної Європи (EFSE) [Електронний ресурс]. URL : <http://www.eu4business.eu/uk/programme/yevropeyskyy-fond-dlya-pivdenno-shidnoyi-yevropy-efse> (дата звернення: 22.09.2019).
2. Матеріали офіційного сайту Українського клубу аграрного бізнесу. URL : http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/umovi_vedennya_agrobiznesu/investitsii_finansuvannya (дата звернення: 22.09.2019).
3. Матеріали офіційного сайту АгроПоліт. URL : <https://agropolit.com/news/12492-chastka-agrosektoru-u-vvp-ukrayini-torik-sklala-13> (дата звернення: 22.09.2019).
4. Мазнев Г.Є. Проблеми фінансового забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору. *Економіка АПК*. 2014. № 9. С. 5-13.
5. Матеріали офіційного сайту АгроПортал. URL : agroportal.ua/.../ukraina/selskoe-khozyaistvo--samaya-rentab (дата звернення: 22.09.2019).
6. Матеріали офіційного сайту Міністерства агрополітики і продовольства України. URL : <http://minagro.gov.ua>. (дата звернення: 22.09.2019).
7. Сьомченко О.А. Фондовий ринок у фінансовому забезпеченні агропромислового виробництва / О.А. Сьомченко. Автореф. дис. на здобуття наукового ступеню доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 - гроші, фінанси і кредит. Київ, 2017. 39 с.
8. Кісіль М.І. ННЦ Інститут аграрної економіки. Прес-релізи. URL : <http://iae.org.ua/presscentre/presrelease.html?start=10> (дата звернення: 22.09.2019).
9. Андрійчук В.Г. Сучасна аграрна політика: проблемні аспекти / В.Г. Андрійчук, М.В. Зубець, В.В. Юрчишин. К.: Аграрна наука, 2005. 140 с.
10. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/ibd/kindj/arh_inv2018_u.html (дата звернення: 22.09.2019).
11. Матеріали офіційного сайту Мінфіну. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/active/> (дата звернення: 22.09.2019).
12. Матеріали офіційного сайту Національного рейтингового агентства “Рюрік”. Аналітичний огляд банківської системи України за 9 місяців 2017р. URL : <http://www.rurik.com.ua>. (дата звернення: 22.09.2019).
13. Аржевітін С.М., Шемет Т.С., Циганова Н.В. та ін. Банківське кредитування в Україні: посткризове перезавантаження: монографія / за заг. ред. С.М. Аржевітіна. Київ : КНЕУ, 2017. 407 с.
14. Матеріали офіційного сайту Національного банку України. URL : <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення: 22.09.2019).
15. Деньги. Газета № 20 (68). 25 октября 2018.. URL : <http://www.dengi.ua> (дата звернення: 22.09.2019).
16. Матеріали офіційного сайту Асоціації незалежних банків України. URL : <http://nabu.ua/ru.html> (дата звернення: 22.09.2019).
17. Малій О.Г. Фінансові ресурси підприємств: джерела формування та ефективність використання. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки*. 2013. Вип. 137. С. 308-311.
18. Стецюк П.А. Стратегія і тактика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств: монографія. К. : ННЦ ІАЕ, 2009. 370 с.
19. Малій О.Г. Кредит як джерело фінансування агробізнесу. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки*. 2016. Вип. 172. С. 132-141.
20. Дем'яненко М.Я. Кредитний фактор сталого розвитку аграрного сектору України. *Економіка АПК*. 2014. № 11. С. 5

References

1. Official site of the European Foundation for Secondary-Economic Development (EFSE), www.eu4business.eu/uk/programme/yevropeyskyy-fond-dlya-pivdenno-shidnoyi-yevropy-efse. Accessed 22 Sept. 2019.
2. Official site of the Ukrainian club of agrarian business, ucab.ua/ua/doing_agribusiness/umovi_vedennya_agrobiznesu/investitsii_finansuvannya. Accessed 22 Sept. 2019.
3. Official site AgroPolit, agropolit.com/news/12492-chastka-agrosektoru-u-vvp-ukrayini-torik-sklala-13. Accessed 22 Sept. 2019.
4. Maznev, G.Ye. “Problems of financial protection of innovation in the agrarian sector.” *Ekonomika APK – Economy of agroindustrial complex*, no. 9, 2014, pp. 5-13.
5. Official site of the agroportal, agroportal.ua/.../ukraina/selskoe-khozyaistvo--samaya-rentab. Accessed 22 Sept. 2019.

6. Official site of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine, minagro.gov.ua. Accessed 22 Sept. 2019.
7. Somchenkov, O.A. *Stock market in the financial support of agro-industrial production. Dissertation of doctor of economic Sciences*, 2017.
8. Kasil, M.I. "NPC Institute for Agrarian Economics. Press Releases.", <http://iae.org/presscentre/presrelease.html?start=10>. Accessed 22 Sept. 2019.
9. Andriychuk, V.G., Zubets, M.V., and V.V. Yurchyshyn. *Contemporary Agrarian Policy: Problematic Aspects*, Agrarian Science, 2005.
10. "Capital investments by sources of financing." Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, www.ukrstat.gov.ua/operative/operativ2018/ibd/kindj/arh_inv2018_u.html. Accessed 22 Sept. 2019.
11. Official website of the Ministry of Finance, index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/active/. Accessed 22 Sept. 2019.
12. "Analytical review of the banking system of Ukraine for the 9 months of 2017." Official website of the National rating agency "Rurik", www.rurik.com.ua. Accessed 22 Sept. 2019.
13. Arzhevitin, S.M., Shemet, T.S., & N.V. Tsiganova. *Bank landing in Ukraine: postcrisis reloading*, KNEU, 2017.
14. Official website of the National Bank of Ukraine, www.bank.gov.ua. Accessed 22 Sept. 2019.
15. *Money*, no. 20 (68), 2018, www.dengi.ua. Accessed 22 Sept. 2019.
16. Official site of the Association of Independent Banks of Ukraine, nabu.ua/ru.html. Accessed 22 Sept. 2019.
17. Maliy, O.G. "Financial resources of teaching: formware formware and effective victorism". *Bulletin of the Kharkiv National Technical University of Agriculture named after Petr Vasilenko: Economics*, Issue 137, 2014, pp. 308-311.
18. Stetsiuk, P.A. *Strategy and tactics of management of financial resources of agricultural enterprises*, NNTs IAE, 2009.
19. Maliy, O.G. "Credit as a source of financing for agribusiness." *Bulletin of the Kharkiv National Technical University of Agriculture named after Petr Vasilenko: Economics*, Issue 172, 2016, pp. 132-141.
20. Dem'ianenko, M.Ya. "Credit factor of sustainable development of the agrarian sector of Ukraine." *Economy of agroindustrial complex*, no. 11, 2014, pp. 5.

УДК 658.1

doi: 10.15330/apred.2.15.41-46

Галюк І. Б.

РОЛЬ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ КОМУНІКАЦІЙ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра менеджменту і адміністрування,
вул. Карпатська, 15, м. Івано-Франківськ,
76019, Україна,
тел.: 380975073311,
e-mail: iryngaliuk11@gmail.com

Анотація. У статті подано визначення внутрішніх комунікацій, які покликані дати можливість працівникові зрозуміти корпоративну культуру, цілі і цінності організації.

В статті виділено основні ознаки ефективних внутрішніх комунікацій: інформативність; ясність; своєчасність; незалежність і неупередженість; лаконічність. Водночас, визначено якості працівників, які займаються формуванням внутрішніх комунікацій, а саме: відкритість, чесність, здатність до діалогу.

У роботі розглянуто канали внутрішніх комунікацій: вертикальні, горизонтальні та внутрішні.